

MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY

JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS

Vedecký časopis pre medzinárodné
politické, ekonomické, kultúrne a
právne vzťahy

Scientific journal of international
political, economic, cultural and
legal relations

Ročník XVII | Volume XVII

4/2019

Medzinárodné vzťahy

Vedecký časopis
pre medzinárodné politické, ekonomické, kultúrne a právne vzťahy
Fakulty medzinárodných vzťahov
Ekonomickej univerzity v Bratislave

Journal of International Relations

Scientific journal
of international political, economic, cultural and legal relations
published by the Faculty of International Relations
at the University of Economics in Bratislava

Indexovaný v / Indexed in:

ERIH PLUS

PROQUEST

ECONPAPERS

EBSCO

INDEX
COPERNICUS

IDEAS

ECONBIZ

Medzinárodné vzťahy 4/2019, ročník XVII.
Journal of International Relations 4/2019, Volume XVII.

Medzinárodné vzťahy

Journal of International Relations

Redakcia / Editorial office:

Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovak Republic

Tel.: 00421 2 6729 5471

E-mail: mv.fmv@euba.sk

Hlavná redaktorka / Editor-in-chief:

Ľudmila LIPKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovakia

Redakčná rada / Editorial board:

Md. Nasrudin Bin Md. AKHIR

University of Malaya, Malaysia

Doreen BEKKER

Rhodes University, South Africa

Alexandru BURIAN

Moldavian Association of International Law, Moldova

Eva CIHELKOVÁ

Pan-European University, Slovakia

Alan V. DEARDORFF

University of Michigan-Ann Arbor, USA

Attila FÁBIÁN

University of West Hungary, Hungary

Tatiana FILOSOFOVA

NRU Higher School of Economics, Russia

François GEMENNE

University of Liège, Belgium

Otmar HÖLL

University of Vienna, Austria

Edward H. HUIJBENS

University of Akureyri, Iceland

María Teresa INFANTE Caffi

University of Chile, Chile

Siti Rohaini Binti KASSIM

University of Malaya, Malaysia

LI Hsi-Mei

Chinese Culture University, Taiwan

Klavdij LOGOŽAR

University of Maribor, Slovenia

Stanislav MRÁZ

College Danubius, Slovakia

Rebecca NEUMANN

University of Wisconsin-Milwaukee, USA

Jan OSTOJ

Bielsko-Biala School of Finance and Law, Poland

Hakan G. SICAKKAN

University of Bergen, Norway

Karol SORBY

University of Economics in Bratislava, Slovakia

František ŠKVRNDA

University of Economics in Bratislava, Slovakia

Pavel ŠTURMA

Charles University in Prague, Czech Republic

Chong-Ko Peter TZOU

Tamkang University, Taiwan

Harun UÇAK

Alanya Alaaddin Keykubat University, Turkey

Jolita VVEINHARDT

Vytautas Magnus University; Sports University, Lithuania

Výkonný redaktor / Managing editor:

Mykhaylo KUNYCHKA

University of Economics in Bratislava, Slovakia

Vydavateľ / Publisher: Ekonomická univerzita v Bratislave, IČO 00 399 957

Evidenčné číslo / Country registration number: EV 4785/13

ISSN 1336-1562 (tlačené vydanie / print edition)

ISSN 1339-2751 (online)

Obsah

 KOMPARACE SOUČASNÉHO NÁVRHU TTIP S PŘEDCHOZÍMI SMLOUVAMI O TRANSATLANTICKÉM OBCHODU: CO POKRAČUJE A CO JE NOVÉ	
MGR. MARTIN HOLUB – PROF. RNDR. VLADIMÍR BAAR, CSC.	258
 ÚPADOK ĽAVICOVÝCH STRÁN V KONTEXTE REGIÓNU V4	
ING. JAKUB SZABÓ	276
 KVÁZIDIPLOMATICKÉ ZASTÚPENIA A MOŽNOSTI ICH VYUŽITIA VO VZŤAHOCH MEDZI ŠTÁTMI BEZ DIPLOMATICKÝCH STYKOV	
PHDR. ERIK PAJTINKA, PhD.	303
 ZAHRANIČNÁ POLITIKA KEDR: IDEOVÉ VÝCHODISKÁ A NÁSTROJE	
MGR. LUCIA HUSENICOVÁ, PhD.	321
 SOCIALIZÁCIA GLOBÁLNYCH MÉDIÍ: ZAMERANIE SA NA GENERÁCIU Z	
PROF. DMYTRO LUKIANENKO, PH.D., D.S. – ANDRII CHUZHYKOV, PH.D.	341
INFORMÁCIE O ČASOPISE MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY	355
INŠTRUKCIE PRE AUTOROV	357

Content

A COMPARISON OF THE CURRENT PROPOSAL OF THE TTIP WITH PREVIOUS AGREEMENTS ON TRANSATLANTIC TRADE: WHAT CONTINUES AND WHAT IS NEW

MARTIN HOLUB – VLADIMÍR BAAR 258

THE DETERIORATION OF LEFT-WING PARTIES IN THE V4 REGION

JAKUB SZABÓ 276

QUASI-DIPLOMATIC REPRESENTATIONS AND THEIR POTENTIAL USE IN RELATIONS AMONG STATES

ERIK PAJTINKA 303

THE FOREIGN POLICY OF DPRK: IDEOLOGICAL BACKGROUND AND INSTRUMENTS

LUCIA HUSENICOVÁ 321

SOCIALIZATION OF GLOBAL MEDIA: FOCUSING ON GENERATION Z

DMYTRO LUKIANENKO – ANDRII CHUZHYKOV 341

ABOUT THE JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS 355

GUIDE FOR AUTHORS 357

ZAHRANIČNÁ POLITIKA KĽDR: IDEOVÉ VÝCHODISKÁ A NÁSTROJE

THE FOREIGN POLICY OF DPRK: IDEOLOGICAL BACKGROUND AND INSTRUMENTS

Lucia Husenicová¹

Predložený článok sa venuje problematike špecifických nástrojov zahraničnej politiky KĽDR. Severná Kórea je štátom, ktorý charakterom svojho politického systému a jeho stability patrí k jedinečným uciasvojho druhu. Cieľom článku je priblížiť charakter severokórejskej zahraničnej politiky, jej základné črty a nástroje. Článok analyzuje odlišné koncepty používané odborníkmi vo vzťahu k správaniu KĽDR. Zároveň prostredníctvom indukcie a dedukcie identifikuje dva hlavné nástroje zahraničnej politiky, a to jadrový a raketový program. Článok ostáva bez konkrétneho záveru, keďže otázka odzbrojenia jadrového programu je dnes aktuálnou a stále nevyriešenou otázkou.

Kľúčové slová: jadrový program, raketový program, realizmus, racionálny aktér, hra s nulovým súčtom

Paper deals with specific tools the North Korean regime uses while conducting its foreign policy. DPRK is a state with specific and unique character of its political system and especially its stability. The aim of the article is to look closer at the North Korean foreign policy, its features and tools. The article analyses different theoretical concepts applied by scholars when assessing DPRK's behaviour. At the same time the induction and deduction are used to identify specific and main tools of foreign policy, these are the nuclear and missile program. The article lacks a conclusion as the issues of denuclearization is current and unresolved topic.

Key words: nuclear program, missile program, realism, rational player, zero sum game

JEL: F51

¹ Mgr. Lucia Husenicová, PhD. Katedra bezpečnostných štúdií, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica (Slovensko), e-mail: lucia.husenicova@umb.sk

1 Úvod

Kórejská ľudovodemokratická republika (KĽDR) oslávila 70. výročie svojho vzniku v septembri 2018. Počas tohto obdobia severokórejský režim pretrval v takmer nezmenenej podobe, napriek tomu, že medzinárodné vzťahy sa zmenili zásadným spôsobom.

KĽDR vznikla ako druhý štát na Kórejskom polostrove v období začínajúcej studenej vojny. Príčiny rozdelenia etnicky jednotného kórejského národa do dvoch štátov boli externého a interného charakteru. Externé súviseli s rozhodnutím mocností a ich dohodou na spoločnej správe Kórey, kým jej elity nebudú schopné vládnuť samostatne. Interné súviseli s polarizáciou domácej a v exile pôsobiacej politickej elity, ktorá sa rozdelila do dvoch antagonistických skupín.

Zahraničná politika KĽDR počas studenej vojny bola veľmi pragmatická. Vedenie štátu si uvedomovalo svoje nevýhody vo vzťahu k dvom partnerom, ZSSR a Číne, z hľadiska veľkosti, mocenského potenciálu a reálneho vplyvu. Zároveň bola KĽDR závislá na partneroch z východného bloku ekonomicky, keďže spriatelnené štáty jej poskytovali pomoc a obchod prebiehal vo forme bártrovej výmeny a nie za bežné trhové ceny. Napriek nevýhodnému postaveniu vo vzťahu k veľmociam sa Severnej Kórey počas celej studenej vojny podarilo zachovať si vlastnú zahraničnopolitickú nezávislosť. Politická elita pristupovala k týmto štátom veľmi racionálne, uvedomujúc si, že veľmoci budú riešiť primárne vlastné záujmy a až sekundárne záujmy svojich spojencov. Jedným z nástrojov, ktorý KĽDR umožnil zachovať si samostatnosť, bola vnútorná politika postavená na ideovej jednote a systematickom odstraňovaní opozičných prejavov a tých členov elity, ktorí sa snažili o vlastné vzťahy s predstaviteľmi mocností. Vládnuca elita dokázala odolať zmenám, ktoré prebiehali v politických systémoch jej partnerov a vybudovala stabilné totalitárne zriadenie, ktoré dodnes patrí k unikátnym z hľadiska dĺžky vlastnej existencie a miery vnútornej kohézie.

Koniec studenej vojny spojený s rozpadom východného bloku a zánikom Sovietskeho zväzu zanechali Severnú Kóreu vo „veľmi zložitej“ situácii (Buzo 2003). Demokraticizácia v dovtedy spriatelnených štátoch strednej a východnej Európy, ale aj zmeny, ktoré prebiehali v Rusku, boli veľmi pozorne a s obavami sledované severokórejským vedením. Jeho primárnym cieľom bolo zabrániť tomu, aby tento trend zasiahol aj KĽDR. Skutočnosť, že sa tak napriek očakávaniam nestalo, je dodnes predmetom rôznych diskusií a analýz odborníkov a teoretikov. Režim do dnes vykazuje prvky stability, ktoré sú bezprecedentné v moderných dejinách sveta. Do súčasnosti neexistujú dôkazy o existencii opozície, protesty obyvateľov, ak sú povolené, sa týkajú ekonomických a sociálnych životných podmienok, nie politickej situácie. Napriek problémom, ktorým režim čelil, zmenám ktorými prešiel jeho potenciálnu zmenu, či reformu očakávajú len najväčší optimisti.

Bezprostredne po skončení studenej vojny, v roku 1991, Kim Čong-il hodnotil zmeny odohrávajúce sa vo svete ako „pomínuteľný historický vír, ktorý sa objavil pri postupe ľudstva k novému svetu nezávislosti“ (Buzo 2003). Podľa Kima boli „frustrácia socializmu a oživenie kapitalizmu v niektorých krajinách len dočasným fenoménom“ (Park 1999). Jeho predpoklad, či už mu skutočne veril, alebo bol len súčasťou dobre mierenej propagandy sa neukázal ako správny. Severokórejská politika sa musela prispôbiť zmenenému externému prostrediu, ale zároveň musel režim reagovať aj na domáce udalosti, ktoré ovplyvnili jeho fungovanie, predovšetkým tie, ktoré sa dotkli ekonomickej situácie.

2 ZÁKLADNÉ PRINCÍPY ZAHRANIČNEJ POLITIKY

Pri analýze a hodnotení zahraničnej politiky štátov sa využíva množstvo teórií a konceptov, ktorých úlohou je zdôvodniť, prečo sa daný štát správa tak, ako sa správa v danom momente a na základe toho odhadnúť, ako sa bude správať v budúcnosti. Prvá skupina teoretických prístupov, realizmus, sa sústreďuje na štát cez prizmu jeho mocenských a bezpečnostných záujmov. Vychádza z presvedčenia, že štát je racionálny aktér a táto racionalita sa prejavuje v jeho správaní. Rovnako predpokladá, že štát nemôže dôverovať iným štátom, a musí sa snažiť zabezpečiť si svoju existenciu samostatne, alebo v prípade potreby spoluprácou s inými. Druhú skupinu tvoria koncepty zdôrazňujúce význam kultúry, histórie, vývoja spoločnosti a hodnôt, ktoré zásadným spôsobom ovplyvňujú to, ako štát vníma sám seba a aj svoju pozíciu v medzinárodných vzťahoch. V tomto prípade hovoríme o strategickej kultúre ako analytickom koncepte. Tretiu skupinu tvoria koncepty zdôrazňujúce vplyv vnútroštátnych aktérov na rozhodovanie v zahraničnej politike, záujmy skupín tvoriacich politickú elitu, ale i občanov žijúcich v danom štáte. Štvrtú skupinu predstavujú prístupy ktoré sa zameriavajú na zdroje a dôvody kooperácie medzi štátmi v medzinárodných vzťahoch, a zároveň vplyvom pravidiel a inštitúcií, ktoré štáty často vytvárajú, na ich politiku. Tieto oblasti sú záujmom výskumu liberálnej teórie. Ďalšou skupinou sú koncepty a prístupy vyvinuté v psychológii ale i sociológii, ktoré objasňujú tendenciu správania sa jednotlivca – politika, v konkrétnej situácii. Opäť sú vystavané na základe minulých reakcií, ale aj na zdrojoch identity danej skupiny ľudí. Kombinácia všetkých prístupov poskytuje najdetailnejší obraz o zahraničnej politike štátu.

Pri aplikácii kombinácie týchto prístupov na KĽDR sa teda musíme zamerať na nasledujúce faktory: zdroje identity štátu, spôsob prijímania rozhodnutí, vzťahy s najbližšími susedmi na základe zmlúv a historických skúseností, vzťah štátu s mocnosťami a potenciálny konflikt záujmov štátu so záujmami mocností, a teda postavenie štátu v medzinárodných vzťahoch, členstvo v organizáciách a schopnosť plnenia záväzkov.

Vo všeobecnosti môžeme analýzu zahraničnej politiky KĽDR rozdeliť do dvoch hlavných období, počas studenej vojny a po ukončení studenej vojny. Prvé obdobie bolo formatívnym nielen pre KĽDR ako štát z inštitucionálneho a ideologického pohľadu, ale i z hľadiska formovania základných princípov zahraničnej politiky. Pre druhé obdobie, trvajúce do dnes, je charakteristická na jednej strane reaktivnosť na okolité udalosti, ale zároveň i snaha získať nezávislosť od svetového diania v zahraničnopolitických rozhodnutiach, alternatívne, aktívne vytvárať príležitosti pre realizáciu vlastných záujmov a potrieb.

Zahraničná politika KĽDR bola vedením a propagandou štátu, približne od 70. rokov, vysvetľovaná prostredníctvom špecifickej ideológie. Tá bola interpretovaná ako domáca verzia marxizmu-leninizmu. Jej názov je čučche a jej princípy predstavil Kim Ir-sen postupne v dvoch prejavoch a v jednom rozhovore. Prostredníctvom čučche sa na zahraničnú politiku KĽDR pozeráme ako na pragmatickú a racionálnu, sledujúcu primárne výhody, ktoré môžu byť výsledkom konkrétneho správania. Ideológia bola až do apríla 2019 súčasťou severokórejskej ústavy, kde bola označená ako riadiaci princíp severokórejských aktivít (Isozaki 2019).

Po ukončení studenej vojny, s nástupom vlády Kim Čong-ila bola ideológia čučche doplnená o princíp songun – armáda prvá. Na základe tohto princípu boli štátne záležitosti podriadené potrebám a záujmom armády. Príčinou zdôraznenia významu armády v spoločnosti bolo oslabenie stranických štruktúr a funkcií stranických orgánov v dôsledku hladomoru, ktorému KĽDR čelila v polovici 90. rokov 20. storočia. Zároveň, politika riadená princípom songun poskytla argument pre vývoj jadrového a raketového programu. Napriek ťažkej ekonomickej situácii obyvateľov, veľkému počtu obetí na životoch, potraviny a finančné prostriedky smerovali primárne do armády. Dôvodom bola skutočnosť, že jedine silná armáda pod vedením Kim Čong-ila môže Severnej Kórei zaistiť bezpečnosť a prežitie v nepriateľskom medzinárodnom prostredí.

S nástupom súčasného vodcu, boli idea čučche a princíp songun doplnené o princíp bjungdžin – paralelný rozvoj ekonomiky a jadrového programu. V prvých rokoch svojej vlády sa Kim Čong-un sústredil hlavne na rozvoj jadrového programu a získanie prostriedku jadrového odstrašenia. Posledné 2 roky propaganda akcentuje ekonomický rozvoj, ktorý KĽDR dosiahne aj napriek nepriaznivej situácii spôsobenej sankčným režimom.

Základné princípy ideológie a oboch jej doplnení sú interpretované ako sebestačnosť, samostatnosť, resp. nezávislosť, a to primárne vo vzťahu k externým aktérom. Ideológia vždy hlásala, že KĽDR ako štát dokáže fungovať úplne samostatne, využívať vlastné zdroje a schopnosti pre ďalší rozvoj. Súčasťou čučche boli nezávislosť v politike, sebestačnosť v ekonomike a samostatnosť vo vlastnej obrane. V skutočnosti však bola situácia iná. Žiadna z uvedených oblastí nikdy nefungovala

nezávisle a samostatne. Od svojho vzniku bola KĽDR prijímateľom pomoci a mala nadviazané obchodné vzťahy so štátmi východného bloku. Po skončení studenej vojny, a v podstate dodnes obchoduje na trhu so zbraňami a zbraňovými technológiami, zároveň existujú informácie potvrdzujúce angažovanosť KĽDR v obchode s drogami. Závislosť a citlivosť KĽDR na vonkajšom dianí sa prejavuje nielen v ekonomike, ktorá má v dôsledku sankčného režimu problémy, ale aj a hlavne vo vývoji jadrového a raketového programu. Existuje množstvo analýz, ktoré potvrdzujú súvislosť s rozvojom programov a americkou zahraničnou politikou realizovanou prostredníctvom vojenských intervencií od skončenia studenej vojny.

Ďalšou črtou zahraničnej politiky v oboch uvedených obdobiach je relatívne silný pragmatizmus a racionalita v oblasti smerovania zahraničnej politiky. KĽDR sa od svojho vzniku snažila nájsť rovnováhu medzi vlastnými záujmami a záujmami ostatných, oveľa väčších aktérov. Predovšetkým sa politickí predstavitelia vždy snažili z každej situácie získať čo možno najväčšie výhody pre režim, pre zaistenie jeho stability a ďalšej existencie.

Ak sa pozrieme na princípy, ktorými sa riadi severokórejská zahraničná politika, tie sú ako vystrihnuté s učebnice realistickej teórie medzinárodných vzťahov. Svoje externé prostredie vníma s veľkou mierou podozrenia, historické skúsenosti tu zohrávajú významný faktor. Nedôvera, ktorú všetky generácie severokórejskej politickej elity prechovávali k možným spojenectvám či partnerstvám, má svoje korene v dlhodobej historickej skúsenosti Kórejského polostrova. KĽDR si je veľmi dobre vedomá, že štáty, ktoré ju obklopujú majú, ako mocnosti oveľa väčšiu mieru slobody pri realizovaní vlastných aktivít, a že existuje len málo mechanizmov, ktoré dokážu realizácii ich záujmov zabrániť.

Čo sa týka vplyvu a záujmov iných aktérov ako predstaviteľov štátu, politická elita má monopol na prijímanie rozhodnutí. Dnes sa ukazuje, že po posledných zmenách ústavy dochádza k ešte väčšej personalizácii režimu. Potvrdzuje to skutočnosť, že Kim Čong-unovo meno sa objavilo v ústave počas jeho života, čo sa pri oboch predchádzajúcich vodcoch nestalo. Zároveň, od vzniku KĽDR boli akékoľvek snahy skupín existujúcich vo vedení štátu či v armáde vždy odhalené a odstránené. Jedným z posledných príkladov je vysporiadanie sa so skupinami zapojenými do obchodných aktivít, ktoré boli podriadené Kim Čong-unovmu strýkovi Čang Song-täkovi, ktorý bol popravený.

3 TEORETICKÉ PRÍSTUPY K SEVEROKÓREJSKEJ ZAHRANIČNEJ POLITIKE

Ak sa pozrieme na existujúce analýzy severokórejskej zahraničnej politiky, od 90. rokov sa objavili autori, ktorých môžeme rozdeliť do dvoch základných argumentačných línii. Prvá vychádza z premis bezpečnostnej teórie, centrálnym pojmom pri analýze zahraničnopolitického správania je „hrozba vojny, vojenská

politika, možné použitie zbraní hromadného ničenie“ (Smith 2000). Medzi predstaviteľmi tohto prístupu prevláda tendencia sekuritizovať otázky týkajúce sa ekonomiky, životnej úrovne obyvateľstva a humanitárnej situácie. Základom druhého prístupu je snaha zdôvodniť zahraničnú politiku KĽDR analýzou základných princípov oficiálnej štátnej ideológie s cieľom pochopiť podstatu režimu, a tým sa vyvarovať chýb, ktoré prispievajú k pretrvávajúcej kríze (Pikston – Saunders 2003). Hodnotenie oboch prístupov ukazuje, že ideálnym spôsobom, ktorý dokáže poskytnúť najobsiahlejšiu analýzu severokórejskej politiky, je ich kombinácia.

Vnímaniu severokórejskej politiky mnohými, predovšetkým americkými politikmi a analytikmi,² dominuje prvý zo spomenutých prístupov. KĽDR označujú ako *základnú tyranie, izolovaný štát, či darebácky štát*, ktorý sa svojím konaním, vývojom zbraní hromadného ničenia, sponzorovaním terorizmu, ohrozovaním amerických regionálnych záujmov, ale i viditeľným porušovaním medzinárodného práva (Caprioli – Trumbore 2003), dostáva do konfliktu so štandardmi medzinárodného spoločenstva. Z hľadiska tohto prístupu je zahraničná, ale i domáca politika KĽDR motivovaná „zlomyseľnosťou, bojovnosťou a pripravenosťou kedykoľvek rozpútať vojnu so susedmi v regióne a dokonca aj s USA.“ Severná Kórea je vnímaná ako „zlá“ a šialená a tým nepredvídateľná a iracionálna“ (Smith 2000). Napriek tomu, že sa tieto názory opierajú o konkrétne fakty a udalosti, ako napr. udržiavanie miliónovej armády, ktorej väčšina je rozmiestnená v blízkosti demilitarizovanej zóny, rozvoj jadrového a raketového programu, prístup vynecháva niektoré ďalšie skutočnosti. Príkladom sú predovšetkým tie, ktoré KĽDR vníma ako bezprostrednú hrozbu svojej bezpečnosti ako: prítomnosť americkej armády na Kórejskom polostrove a Japonských ostrovoch, bilaterálne bezpečnostné zmluvy medzi USA a niektorými regionálnymi aktérmi, intervencie, ktoré USA realizovali od 90. rokov 20. storočia, a pod. Ďalšou častokrát opomínanou skutočnosťou v analýzach je výrazná technická zaostalosť armády KĽDR. Nedostatok základných informácií

² Z politikov predovšetkým predstavitelia Bushovej administratívy, samotný prezident – George W. Bush, viceprezident Dick Cheney, bývalý štátny tajomník ministerstva zahraničných vecí a prvý zástupca USA na šesťstranných rokovaníach James Kelly. Z dnešných predstaviteľov je to John Bolton, poradca prezidenta Trumpa pre národnú bezpečnosť. Spomedzi analytikov hlavne Nicholas Eberstadt, demograf a odborník na Áziu, ktorý začiatkom 90-tych rokov predpovedal kolaps KĽDR a dnes je jedným z najhlasnejších kritikov politiky angažovania. Marcu Noland pôsobí ako vedúci výskumný pracovník na Peterson Institute for International Economics. Ani Victor Cha sa nevyhol zjednodušovaniu ktoré poskytujú názor na KĽDR ako šialenú.

³ Táto charakteristika KĽDR nie je odvodená od žiadnej teórie medzinárodných vzťahov. Označenie režimu ako zlého je súčasťou politickej rétoriky viacerých predstaviteľov USA (predovšetkým bývalej administratívy prezidenta Busha), ktorú si osvojili i niektorí odborníci a analytici z rôznych organizácií a think-thankov ako Center for Nonproliferation Studies, Congressional Research Service, ale aj RAND Corporation.

o situácii v severnej časti Kórejského polostrova, ostré vyjadrenia a vyhrážky zo strany predstaviteľov Severnej Kórey, kladenie nespĺniteľných požiadaviek, to všetko prispieva k dominancii tohto prístupu.

Druhý prístup vychádza z presvedčenia, že určujúcim princípom akýchkoľvek rozhodnutí v rámci domácej i zahraničnej politiky je oficiálna štátna ideológia čučche, ktorej základom je dosiahnutie samostatnosti, nezávislosti a sebestačnosti, a to v ekonomickej, politickej, ale i vojenskej oblasti (Lee 2003). Počas studenej vojny to bola práve ideológia, ktorá dávala vedeniu štátu možnosť strategického manévrovania medzi vplyvom ZSSR a Číny. Jej cieľom bolo nestáť sa závislou od ani jednej z týchto mocností, aj keď realita bola iná.

Po skončení studenej vojny sa ukázalo, že severokórejská ideológia je odlišná od tej, ktorá dominovala vývoju v štátoch strednej a východnej Európy, a to na jednej strane v jej rigidnosti a dogmatickosti, ale na druhej strane aj v jej adaptabilite na meniace sa podmienky. Zároveň sa ukázala naviazanosť ideológie na kórejskú kultúru a tradície, ako bolo uvedené v predchádzajúcej časti.

Z toho vyplýva, že idea samostatnosti a sebestačnosti je v severokórejskej spoločnosti hlboko zakorenená a jej dominancia je evidentná pri vytváraní stratégií a princípov politiky režimu. Motívy severokórejskej orientácie na jadrový a raketový program sú z pohľadu analýzy princípov štátnej ideológie oveľa komplexnejšie ako len snaha o prežitie a zaistenie bezpečnosti. Predstavitelia KĽDR si uvedomujú nelichotivú situáciu, v ktorej sa štát nachádza, a tak využívajú všetky dostupné prostriedky na jej zmenu či vylepšenie. Na druhej strane pretrvávajúca dominancia štátnej ideológie, totalitný charakter režimu ale i tradicionalizmus a nacionalizmus (Soong – Moon 2001), prehľbujú severokórejskú izolovanosť a predstavujú jednu z prekážok ekonomických reforiem.

Od 90. rokov sa objavilo niekoľko analýz severokórejskej zahraničnej politiky, ich autori (Roy 1994) sa snažia poskytnúť iný pohľad na situáciu aplikáciou rôznych konceptov, inšpirovaných hlavne politickým realizmom.

Prvou je *Madman theory*, teória šialenca, založená na tvrdení, že „ak štáty veria, že určitá vláda je náchylná k impulzívnemu násiliu, je pravdepodobné, že sa budú voči danej vláde správať pasívne dúfajúc, že sa vyhnú provokácii“ (Roy 1994). Pri skúmaní správania KĽDR od skončenia studenej vojny, mnohé jej rozhodnutia či vyhlásenia sledovali tento vzorec. Je celkom pravdepodobné, že konanie a rozhodnutia boli zámerné s cieľom dostať sa do povedomia ostatných aktérov. Zároveň častým opakovaním jedného vzoru správania, akým je vyhrocovanie situácie, či už ostrými vyjadreniami, testovaním rakiet rôzneho doletu alebo jadrových náloží, ktoré je nasledované obnovením rokovaní a dokonca uzatváraním dohôd, sa vedenie štátu snaží o dosiahnutie pasivity u ostatných aktérov. Dôvodom je, že ani jeden z nich nemá záujem na vypuknutí vojnového konfliktu, rovnako ako ho nemá KĽDR. V tejto

súvislosti sa ukazuje, že Severná Kórea dokáže využívať slabosti ostatných partnerov a je schopná neprekročiť určitú hranicu vo svojom správaní, ktorej prekročenie by viedlo k vypuknutiu vojenského konfliktu a jej pravdepodobnému zničeniu.

Podľa *konceptu mocenskej rovnováhy*, sú kroky severokórejského vedenia prirodzenou snahou o istú mieru vyrovňovania berúc do úvahy mocenský potenciálnych protivníkov, Južnej Kórey, Japonska a USA. Japonsko je severokórejskými predstaviteľmi neustále považované a označované za potenciálnu hrozbu. Tento postoj vyplýva zo skúsenosti s japonskou koloniálnou politikou. Snahy japonských politikov o zmenu pacifistickej ústavy boli vnímané ako počiatok návratu Japonska k mocenskej a dobyvačnej politike. Na obranu pred potenciálnou japonskou agresiou vyvíja KĽDR rakety stredného a dlhého doletu, ktoré by boli schopné zasiahnuť ciele na japonských ostrovoch. Vo vzťahu k Južnej Kórei síce KĽDR disponuje početne väčšou a silnejšou armádou, ale jej výzbroj je pomerne zastaraná, a aj investície do rozvoja armády, sú v porovnaní s južným susedom nižšie. Severokórejský program zameraný na rakety krátkého a stredného doletu môžeme preto hodnotiť ako prostriedok na vyváženie výhod, ktoré má Južná Kórea čo do výzbroje a pripravenosti vlastnej armády.

Ďalším prístupom, ktorá býva využívaný pri analýze severokórejského správania, je *zастраšovanie*, to znamená snahu „presvedčiť súpera, že náklady na určité konanie prevážia akýkoľvek potenciálny zisk“ (Smith 2006). Koncept zaoberajúca sa zastrašovaním vznikol počas studenej vojny, kedy sa používal na vysvetlenie pretekov v jadrovom zbrojení medzi veľmocami, ktoré v konečnom dôsledku zabránili vypuknutiu globálnej vojenskej konfrontácie. Dnes má zastrašovanie inú podobu, nejde už o preteky v zbrojení, ale o pokusy regionálnych aktérov využiť zbrane hromadného ničenia, resp. program ich vývoja, na odstrašenie USA a neutralizovanie ich prevahy hlavne v oblasti konvenčných zbraní (Smith 2006). Severokórejský jadrový program, ale aj jej zahraničnú politiku je možné z tohto pohľadu pochopiť ako snahu zastrašiť USA, resp. ich odradiť od akéhokoľvek vojenského zásahu. V konečnom dôsledku by náklady na vojnu vysoko prevýšili akýkoľvek potenciálny zisk, predovšetkým z pohľadu amerických ekonomických záujmov a celkovej ekonomickej situácie v severovýchodnej Ázii. I toto je jeden z dôvodov, prečo taktika zvolená severokórejským režimom funguje. Nikto zo zúčastnených aktérov nemá záujem na vyhrotení situácie. Je celkom pravdepodobné, že aj napriek vyjadreniam, ktoré sa objavujú v severokórejských médiách, KĽDR reálne neuvažovala o použití svojho jadrového potenciálu v útoku proti svojim *nepriateľom*. Akýkoľvek vojenský konflikt na polostrove by v konečnom dôsledku viedol k zničeniu severokórejského režimu.

Z uvedeného vyplýva, že KĽDR vo svojom konaní sleduje *model racionálneho konania*. „Racionálny výber znamená voľbu alternatív, ktoré

maximalizujú úžitok, to znamená dosiahnutie cieľov vlády a minimalizovanie negatívnych dôsledkov“ (Smith 2000). Zachovanie existencie režimu a posilnenie postavenia štátu vo vzťahu k ostatným regionálnym aktérom sú považované za základné ciele severokórejskej zahraničnej a v podstate aj domácej politiky. Je nutné pripustiť, že prostriedky, ktoré si na to zvolila, sú pre mierové vzťahy a väčšinu liberálno-demokratických štátov neprijateľné a útočne orientované, no z pohľadu KĽDR sa javia ako najvhodnejšie. Severnej Kórei sa v posledných takmer 30 rokoch podarilo naplniť oba ciele. Režim napriek svojmu totalitnému charakteru a ekonomickému úpadku, ktorý spôsobil hladomor, sa dnes javí byť rovnako pevný a stabilný ako počas studenej vojny. Toto tvrdenie sa opiera predovšetkým o udalosti, ktoré sa v posledných rokoch odohrali v regióne. Akokoľvek útočné či provokatívne severokórejské správanie bolo, nemalo za následok vojenský útok, či už preventívny alebo humanitárny, zo strany USA a ich spojencov. Hlavným dôvodom je nielen nedostatok overiteľných informácií ohľadom vlastníctva jadrových zbraní alebo zbraní hromadného ničenia vo všeobecnosti, ale predovšetkým uvedomenie si rizík a komplikácií, ktoré by v prípade vojenského konfliktu v regióne nastali. Navyše neistota ohľadne severokórejského jadrového potenciálu dáva KĽDR neuveriteľnú výhodu v rokovaniach, ktoré je často možné označiť skôr ako vydieranie. Z hľadiska udalostí, ktoré sa odohrali v poslednom roku, sa táto stratégia ukazuje ako pomerne úspešná. USA ani ostatní regionálni aktéri síce nie sú ochotní uznať Severnú Kóreu ako jadrovú *mocnosť* a pracujú na odstránení jej jadrového programu, no na druhej strane nedisponujú prostriedkami ktorými to je možné dosiahnuť.

Od začiatku 90. rokov je zahraničnú politiku KĽDR možné analyzovať prostredníctvom nástrojov, ktoré využíva. Nejde pritom o štandardné nástroje, ktoré využívajú iné štáty. KĽDR popri diplomacii a rokovaniach, ktoré však väčšinou majú veľmi špecifický priebeh, využíva jednak slovné hrozby a zároveň svoj jadrový a raketový program. Popri tom, že oba sú dôležitou zložkou bezpečnostnej politiky a po roku 1997 boli základom pred politiku songun, sa postupne oba stali nástrojmi ako zahraničnej tak i domácej politiky. Čo sa týka zahraničnej politiky, jadrový a raketový program sa stali súčasťou vyjednávacjej taktiky KĽDR predovšetkým vo vzťahu k USA, pričom dôkazom je politický vývoj od skončenia studenej vojny.

4 JADROVÝ PROGRAM AKO JEDEN Z NÁSTROJOV ZAHRANIČNEJ POLITIKY

Severná Kórea začala s rozvojom jadrového programu už v 50. rokoch 20. storočia, a to za podpory a pomoci zo ZSSR. Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu rozdeľuje vývoj severokórejského jadrového programu do dvoch fáz (IAEA 2019). Počiatok prvej fázy je spojený s výstavbu komplexu jadrových zariadení v Jonbjone. V druhej fáze sa začalo s výstavbou 5-megawattového uránového reaktora spusteného do prevádzky v roku 1986, s výstavbou zariadení na spracovanie rudy

a výrobu palivových článkov. Ešte v roku 1985 sa KĽDR pripojila ku globálnemu neproliferačnému režimu, pod nátlakom ZSSR, a podpísala Zmluvu o nešírení jadrových zbraní (Non-Proliferation Treaty, NPT/ZNJZ). Po ukončení studenej vojny pod tlakom americkej vlády a po ubezpečení, že USA nemajú na južnej časti polostrova jadrové zbrane, podpísala v roku 1992 Severná Kórea aj Dohodu o aplikácii zaist'ovacích protokolov k ZNJZ, ktorá umožňuje medzinárodným inšpektorom monitorovať činnosť jadrových zariadení v signatárskych štátoch.

Prvé podozrenia v súvislosti s charakterom severokórejského programu sa objavili už koncom 80. rokov, kedy americký špionážny satelit odfotografoval zariadenia na spracovávanie vyhoreného jadrového paliva. Navyše v máji 1992 boli odhalené určité nezrovnalosti medzi správou o stave jadrových zariadení, ktorú KĽDR odovzdala a skutočnosťami, ktoré zaznamenali inšpektori, čím bol položený základ pre prvú jadrovú krízu.

V súvislosti s rozvojom jadrového programu od skončenia studenej vojny môžeme jeho vývoj vymedziť na základe dvoch hlavných kritérií, ktoré sú komplementárne. Prvým kritériom je politický vývoj, v rámci ktorého hovoríme o tzv. jadrových krízach. Druhým kritériom je technologický vývoj jadrového programu.

Prvá jadrová kríza bola ukončená podpisom Rámcovej dohody v roku 1994, za ukončenie druhej krízy sa považuje deklarácia podpísanú počas šesťstranných rokovaní v roku 2007, tretia kríza prebiehala v podstate 8 rokov a posledné udalosti majú za cieľ jej ukončenie. Z hľadiska technologického vývoja jadrového programu môžeme vymedziť do obdobia pred testami jadrových náloží, čiže do roku 2006 a od roku 2006, nateraz, do roku 2017. Kým prvá fáza, trvajúca od spustenia jadrového reaktora sa zameriavala jednak na získavanie plutónia a rozvoja jeho programov, tak i na výrobu jadrových náloží, a to na základe pakistanských plánov. Druhé obdobie trvajúce 11 rokov je špecifické zdokonaľovaním jadrových náloží, ich zmenšovaním a vývojom nielen jadrových a vodíkových náloží.

Prvá kríza a časť druhej krízy sa zhodujú s prvým obdobím technologického rozvoja jadrového programu. Dnes vieme, že ani vyriešenie prvej jadrovej krízy nezastavilo rozvoj severokórejského jadrového programu. Od 90. rokov sa KĽDR podarilo výrazne rozvinúť svoj jadrový program, keďže do roku 2017 uskutočnila 6 testov, pričom každý bol silnejší ako predchádzajúci a podľa severokórejskej tlačovej agentúry boli posledné tri testami vodíkovej bomby.

Nezrovnalosti odhalené pri inšpekciách v roku 1992 a neochota severokórejskej vlády sprístupniť inšpektorom všetky zariadenia boli spúšťacím mechanizmom prvej krízy. Vo februári 1993 navrhol riaditeľ MAAE na základe Dohody o aplikácii zaist'ovacích protokolov, tzv. špeciálne inšpekcie v severokórejských zariadeniach. Tieto inšpekcie je možné uskutočniť v dvoch prípadoch, po prvé ako overenie informácií obsiahnutých v špeciálnych správach a po

druhé v prípade že agentúra považuje poskytnuté informácie a vysvetlenia zo strany KĽDR a výsledky bežných inšpekcií za nedostatočné plnenie záväzkov vyplývajúcich z Dohody. Rezolúciu žiadajúcu špeciálne inšpekcie označila KĽDR za zásah do svojej suverenity, za akt zasahovania do jej vnútorných záležitostí a prejav nepriateľstva (Buzo 2003). Následne oznámila svoj úmysel odstúpiť od Zmluvy o nešírení jadrových zbraní, a zároveň vyzvala USA na vyriešenie celého problému na bilaterálnych rokovaníach. Desať dní pred uplynutím trojmesačného obdobia, po ktorom vstupuje do platnosti oznámenie o odstúpení od ZNJZ sa v New Yorku konalo prvé americko-severokórejské rokovanie. Tri kolá rokovaní viedli v januári 1994 k súhlasu KĽDR s obnovením riadnych inšpekcií.

Keďže činnosť medzinárodných inšpektorov bola obmedzená rôznymi opatreniami, podľa jej riaditeľa nebolo možné posúdiť, či má severokórejský jadrový program mierový charakter alebo nie. Na základe tejto správy USA zastavili rokovania, KĽDR následne oznámila že začne s demontážou vyhorených palivových článkov, z ktorých je možné získať plutónium a ktoré môže byť po prechode procesom znovu spracovania použité na výrobu jadrových náloží. Táto skutočnosť viedla k vyhroteniu krízy do takej miery, že USA zvažovali vojenské riešenie. Vojenskej konfrontácii napokon zabránila návšteva bývalého amerického prezidenta J. Cartera v Pchjongjangu a jeho stretnutie s Kim Ir-senom.

Rokovania boli obnovené a v októbri 1994 obe strany podpísali tzv. ženevskú Rámcovú dohodu. Severná Kórea sa v nej zaviazala k zmrazeniu všetkých aktivít v jadrových zariadeniach v Jonbjone s tým, že neodstúpi od Zmluvy o nešírení jadrových zbraní a bude dodržiavať Spoločnú deklaráciu Juhu a Severu o zákaze jadrových zbraní na polostrove, ktorú oba kórejské štáty podpísali v roku 1992. Na oplátku USA súhlasili s vytvorením medzinárodného konzorcia, ktoré bude financovať výstavbu dvoch 1000 megawattových ľahko vodných reaktorov. Zároveň súhlasili s dodávkami 500 tisíc ton surovej ropy, ktoré bude KĽDR potrebovať po odstavení reaktora. Obe strany sa dohodli na normalizácii vzájomných ekonomických a politických vzťahov a na otvorení liaison kancelárií v Pchjongjangu a vo Washingtone. Podpis dohody ukončil prvú jadrovú krízu.

Za počiatok druhej jadrovej krízy sú považované neúspešné rokovania amerických a severokórejských predstaviteľov v októbri 2002 v Pchjongjangu. Vtedajší štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí USA James Kelly predložil svojmu severokórejskému partnerovi Kang Sok Čuovi dôkazy, že KĽDR má tajný program obohacovania uránu, a teda porušuje svoje záväzky stanovené Rámcovou dohodou. Podľa dostupných informácií severokórejská delegácia tieto obvinenia nevyvrátila, ale zároveň ani priamo nepotvrdila. Avšak všetci účastníci stretnutia za americkú stranu interpretovali Kangovu reakciu ako potvrdenie existencie programu:

„ak odzbrojíme pod americkým tlakom, tak budeme ako Juhoslávia, alebo afganský Taliban ubíť k smrti“(Pritchard 2007).

Existujú však i názory, že americká delegácia nesprávne interpretovala slová a konanie svojich partnerov. Začiatkom novembra veľvyslanec KĽDR pri OSN Han Song Rjol vyhlásil, že Severná Kórea je ochotná upokojiť americké bezpečnostné obavy vrátane tých týkajúcich sa programu na obohacovanie uránu (Pikston – Saunders 2003).

Či už išlo o nedorozumenie, alebo išlo o špeciálnu rokovaciu taktiku KĽDR, v nasledujúcich mesiacoch kríza naplno prepukla. Okrem prerušenia rozhovorov medzi KĽDR a USA bolo jedným z jej prvých prejavov rozhodnutie o prelomení pečatí MAAE na jadrových zariadeniach v Jonbjone a odstránenie všetkých kamier a monitorovacích zariadení. Následne KĽDR vypovedala zo svojho územia všetkých jadrových inšpektorov. V januári 2003 oznámila, že odstupuje od ZNJZ.

Druhým dôležitým momentom v tejto fáze vývoja jadrového programu bolo vyhlásenie Ministerstva zahraničných vecí Severnej Kórey vo februári 2005 (Atomic archive 2005), v ktorom boli vytýčené dva spôsoby, ako sa vyrovnat' s vážnou situáciou, ktorú spôsobila americká nepriateľská politika. Prvým je neúčast' na šesťstranných rozhovoroch na dobu neurčitú, minimálne do vtedy, kým nebudú vytvorené podmienky, ktoré prinesú pozitívne výsledky. Druhý vyplýva zo zjavnej snahy USA zvrhnúť režim, proti ktorej sa bude KĽDR brániť jadrovými zbraňami, ktorými disponuje. Práve druhý bod vyhlásenia je považovaný za priznanie vlastníctva jadrových zbraní. Napriek tomu nebolo možné dokázať, do akej miery je táto skutočnosť pravdou a čo je propagandou. Navyše v nasledujúcom období došlo k obnoveniu multilaterálnych rokovaní a podpisu prelomovej dohody na základe ktorej KĽDR súhlasila, že sa svojho jadrového programu vzdá.

Táto dohoda bola prvým relevantným výsledkom šesťstranných rokovaní, ktoré prebiehali od augusta 2003 v Pegingu a boli vnímané ako mechanizmus odstránenia severokórejského jadrového programu. Zároveň boli akousi alternatívou k priamym rokovaniam s USA, ktoré prebiehali na od začiatku 90. rokov. Napriek tomu, že rokovania vytvorili platformu na výmenu názorov a priniesli určité dohody, KĽDR rozvíjala svoj jadrový program naďalej.

Vývoj jadrového programu prešiel do testovacej fázy na jeseň 2006. Severokórejská tlačová agentúra priniesla 9. októbra 2006 správu, podľa ktorej, „oddelenie vedeckého výskumu v KĽDR uskutočnilo za bezpečných podmienok podzemný jadrový test...“, ktorý je ďalej charakterizovaný ako: „historická udalosť, ktorá povzbudila a potešila Kórejskú ľudovú armádu (KĽA) a ľudí, ktorí si želali vybudovanie silného a samostatného obranného potenciálu“ (Web archive 2006). V čase údajného testu zaznamenalo niekoľko seizmologických staníc v oblasti otrasy, ktoré mohli zodpovedať výbuchu jadrovej nálože. Test samozrejme vyvolal odmietavé

a odsudzujúce reakcie predstaviteľov väčšiny štátov sveta, ako i organizácií na čele s OSN. Reakciou boli rezolúcie Bezpečnostnej rady, ktoré uvalovali sankcie na tie tovary, ktoré môžu byť využité na vojenské účely.

Ak sa pozrieme na politický vývoj v danom období, tak napriek šesťstranným rokovaniam KĽDR aj naďalej požadovala bilaterálne rokovania s USA. Jadrový test mal za následok, že Bushova administratíva túto požiadavku splnila. V januári 2007 sa tajomník Ministerstva zahraničných vecí USA Christopher Hill stretol so svojím partnerom zo severokórejského ministerstva Kim Kie-gwanom v Berlíne. Cieľom stretnutia bolo prediskutovať vzájomné pozície pred ďalším kolom šesťstranných rokovaní. USA zmenili svoj postoj z viacerých dôvodov, ktoré mali vnútropolitický i zahraničnopolitický charakter. V nasledujúcom období pokračovali rokovania, KĽDR splnila niekoľko svojich záväzkov, avšak vývoj jadrového programu pokračoval naďalej.

V máji 2009 zrealizovala KĽDR ďalší test jadrovej nálože, ktorý bol silnejší ako predchádzajúci. Jeho načasovanie je možné spojiť s aktuálnou politickou situáciou. Na jednej strane v KĽDR začal druhý proces transferu moci, zároveň v tom období nová americká administratíva prezidenta Obamu nepredstavila špecifickú stratégiu voči KĽDR.

Nasledujúce štyri testy už boli realizované novým vedením KĽDR, pričom každý nasledujúci bol silnejší. Frekvencia testov sa zvýšila z dvoch dôvodov, vnútropolitických ale i zahraničnopolitických. V apríli 2013 bol v KĽDR prijatý tzv. nuklearizačný zákon. Skladá sa z 10. článkov, ktoré zdôrazňujú defenzívny charakter jadrového programu a predpokladajú použitie jadrových zbraní len v prípade útoku. Zároveň, uvádza, že KĽDR posilní jadrové odstrašenie a zaväzuje sa nepoužiť jadrové zbrane proti štátom, ktoré nimi nedisponujú. Podľa zákona má Severná Kórea v pláne pracovať na posilnení neproliferačného režimu a vytvorení sveta bez jadrových zbraní (Cheon 2013). Zákon bol prijatý necelé 2 mesiace po uskutočnení tretieho jadrového testu. Ten v januári 2016 sprevádzalo vyhlásenie severokórejskej tlačovej agentúry o pokroku v jadrovom programe, keďže išlo o test vodíkovej nálože, resp. jej prototypu (Nikitin 2016). Test prišiel krátko po vyhlásení Kim Čong-un, že KĽDR má túto technológiu k dispozícii.

V poradí piaty jadrový test uskutočnila Severná Kórea v septembri 2016, prvé odhady sily testu ho prirovnávali k bombe, ktorú USA zhodili na Hirošimu. Podľa informácií poskytnutých severokórejskou tlačovou agentúrou išlo o test miniaturizovanej nálože, ktorá môže byť nainštalovaná do hlavice rakety. V roku 2016 KĽDR realizovala viaceré testy rakiet s rôznou dĺžkou doletu, navyše testy boli hodnotené ako zásadné porušenie existujúceho sankčného režimu.

Zatiaľ posledný test zo septembra 2017 bol najsilnejší, asi 120 kiloton (38Norh 2017). Podľa severokórejských zdrojov išlo opäť o vodíkovú nálož. Bez

ohľadu na typ nálože, test ukázal pokračujúci rozvoj a zdokonaľovanie jadrových náloží v Severnej Kórei. Len deň pred testom štátna televízia priniesla zábery z Kim Čong-unovej návštevy v Inštitúte jadrových zbraní, počas ktorej vodca skontroloval čo bolo označené ako dvojstupňová vodíková nálož pre raketu typu Hwasong-14 (38North 2017).

Následne vo svojom novoročnom prejave Kim vyzdvihol stupeň rozvoja jadrového a zároveň aj raketového programu, ktoré umožňujú KĽDR zasiahnuť USA. Zároveň hovoril o potrebe masovej produkcie jadrových náloží a balistických rakiet (Frank 2018). Avšak, zmena v rétorike prišla v apríli 2018, keď Kim Čong-un vyhlásil, že rozvoj jadrového programu dosiahol požadovanú úroveň a ďalšie testy nie sú potrebné (Choe 2018). Zároveň Kim potvrdil, že KĽDR dosiahla vedeckým pokrokom schopnosť umiestniť hlavicu na balistickú raketu a programy v súčasnom stupni vývoja dokážu zaistiť bezpečnosť štátu a občanov.

Bez ohľadu na kritiku a odsúdenie, ktoré testovanie jadrových náloží v KĽDR vyvoláva vo svete, Severná Kórea dnes patrí medzi tzv. neoficiálne jadrové mocnosti, čiže štáty, ktoré majú jadrový program využívaný na vojenské účely a nie sú signatármi ZNJZ. V súvislosti so zmluvou patrí KĽDR unikátna pozícia, keďže je jediným štátom, ktorý od nej v jej existencii odstúpil.

4.1 Rozvoj raketového programu

Hrozba vojenského využitia severokórejského jadrového programu je zosilnená skutočnosťou, že KĽDR vyvíja i vlastný raketový program. Jeho začiatky siahajú do 60. rokov, kedy štát získal predovšetkým od Sovietskeho zväzu a v neskoršom období od Číny balistické rakety rôznych druhov, prevažne krátkeho doletu. Zároveň, Severná Kórea začala s vlastným programom výroby a modernizácie rakiet. V rokoch 1961 až 1970 získala KĽDR od ZSSR rakety typu zem-zem SA-2 (V-75 Dvina), rakety na obranu pobrežia SSC – 2b. Samlet (S2 Sopka), rakety stredného doletu odpaľované z lode SSN 2 Styx (P20) a delostrelecké rakety FROG-5 (3R10 Luna 2). Ochladenie sovietsko-severokórejských vzťahov viedlo v 70. rokoch k posilneniu spolupráce s Čínou, od ktorej KĽDR získala rakety HQ-1, čínska verzia SA-2, v dvoch verziách, na pobrežnú obranu (CSSC-2 Silkworm) a odpaľované z lode (CSS-N-2 Safflower), HQ-2 vylepšená HQ-1, a SY-1 (CSS N-1 Scrubbrush), čo je čínska verzia rakiet Styx (Bermudez 1999).

V roku 1975 začala KĽDR s vlastným raketovým programom, resp. sa podieľala na vývoji systému DF-61, kvapalinou poháňaných taktických balistických rakiet v Číne, ktoré mali byť produkované pre domácu spotrebu, ale aj na export. Koncom 70. rokov podpísala KĽDR niekoľko dohôd o spolupráci v oblasti raketových technológií s Egyptom, pravdepodobne od neho získala prvé rakety typu Scud – B, na ktorých modifikáciu sa sústredila v priebehu 80. rokov. V tomto období nadviazala

spoluprácu s Iránom, ktorý použil rakety typu Hwasong – 5 počas útokov na Irak v roku 1985 (38North 2017). V 90. rokoch sa Severná Kórea sústredila na výrobu dvojstupňových rakiet typu Nodong a Täpodong, ktorých dolet mal byť nad 1000 a 1500 km a nosnosť viac ako 1000 a 1500 kg. Predpokladá sa, že krajina v súčasnosti disponuje asi 800 kusmi rakiet rôznych typov.

Jednostupňové rakety typu Hwasong-5 a Hwasong-6, ktoré sú založené na technológii sovietskych rakiet typu Scud-B a Scud-C, predstavujú bezprostrednú hrozbu pre Južnú Kóreu. S predpokladaným doletom 330 a 500 km (Global Security 2018) sú schopné zasiahnuť celé územie Kórejskej republiky, vrátane základní americkej armády. Dnes nie je jednoznačné, akým počtom tohto druhu rakiet KĽDR disponuje. Podľa posledných správ je vo vývoji raketa typu Scud-D (CNS 2006). V máji 1993 Severná Kórea otestovala rakety typu Hwasong a jednu raketu typu Nodong, ich dolet bol značne kratší ako sa predpokladalo, čo mohlo byť spôsobené technickými problémami (Bermudez 1999).

Dvojstupňové rakety typu Nodong-1 a Täpodong-1 (Nodong-2) spôsobujú najväčšie obavy Japonsku. Ako uvádza Centrum pre štúdium nešírenia zbraní hromadného ničenia: „Nodong je schopný zasiahnuť väčšinu územia Japonska, vrátane niektorých základní americkej armády“ (CNS 2006). Ide o balistickú raketu, ktorá je schopná niesť konvenčnú ale aj jadrovú hlavicu s hmotnosťou 1000 až 1500 kg a doletom medzi 1000 až 1500 km (Bermudez 1999). Täpodong-1 by mal mať rovnakú nosnosť ako Nodong, ale predpokladaná dráha doletu by mala byť o 1000 km dlhšia. Dostupné údaje hovoria o vývoji dvojstupňovej rakety typu Täpodong-2, ktorej dolet by mal byť do 8000 km. V prípade oboch rakiet Täpodong je vo vývoji ich trojstupňová verzia, ktorá by mala dosiahnuť orbitu. Práve test jednej z nich, konkrétne Täpodong-1, ktorý Severná Kórea uskutočnila 31. augusta 1998 s deklarovaným cieľom vyniesť na obežnú dráhu satelit, bol príčinou raketovej krízy. Napriek tomu, že pokus zlyhal a raketa nedosiahla orbitu, preletela japonské ostrovy a test rozprúdil v Japonsku diskusie o potrebe posilnenia bezpečnosti a zmene pacifistickej ústavy. Obavy medzinárodného spoločenstva značne vzrástli, pretože po určitej úprave by bola raketa schopná zasiahnuť ciele na území USA.

Napriek tomu, že rakety, ktorými KĽDR disponuje, bezprostredne ohrozujú jej regionálnych susedov, tzv. raketové rozhovory prebiehali na bilaterálnej úrovni s USA. Prvé stretnutie sa uskutočnili v Pekingu v roku 1996, ale výraznejší posun bol dosiahnutý až po teste z augusta 1998, a to o rok neskôr v Berlíne. Zástupcovia oboch štátov sa dohodli, že Severná Kórea preruší ďalšie raketové testy v prípade, že bilaterálne stretnutia budú pokračovať a USA na oplátku zrušia niektoré ekonomické sankcie, napríklad tie, ktoré boli uvalené na dovoz surovín a tovarov z KĽDR, americké investície v pôdohospodárstve, atď (Ehrhardt 2003). Berlínska dohoda bola ďalším z prejavov americkej politiky angažovania voči KĽDR, ich podpis prišiel

v období, kedy boli v USA zverejnené správy hodnotiace politiku administratívy prezidenta Clintona. Severokórejské moratórium na raketové testy potvrdil v nasledujúcom roku Kim Čong-il počas návštevy Madeleine Albrightovej. Nástupom administratívy prezidenta Busha sa americko-severokórejské vzťahy zhoršili, čo sa prejavilo i na ďalšom rozvoji a testovaní rakiet.

V júli 2006 KĽDR testovala raketu Täpodong-2, ktorá bola pravdepodobne medzikontinentálnou balistickou raketou s doletom 10 až 12 tisíc km. Predpokladá sa, že plne funkčná by mala byť schopná zasiahnuť územie USA. Test tejto rakety však nebol úspešný, pretože došlo k jej zrúteniu len niekoľko sekúnd po štarte. Napriek neúspechu ukázala KĽDR svetu, že aj naďalej zdokonaľuje svoj raketový arzenál. Ostatných šesť rakiet krátkeho a stredného doletu vypálených spoločne s Täpodong-2 sa zrútilo do Japonského mora. Test vyvolal odmietavú reakciu predovšetkým zo strany Japonska, na ktorého podnet bola na druhý deň zvolaná Bezpečnostná rada OSN. Jednohlasne schválená rezolúcia 1695 požadovala okamžité zmrazenie raketového programu a návrat ku šesťstranným rozhovorom. Všetci zainteresovaní aktéri sa teda zhodli na potrebe riešenia problému prostredníctvom diplomacie.

Severokórejský raketový program spôsobuje obavy predovšetkým z dôvodu že je naviazaný na raketové programy Iránu, Pakistanu, Sýrie ale aj Líbye. Tieto krajiny, predovšetkým Irán a Pakistan, úzko spolupracovali s KĽDR, ich predstavitelia sa zúčastňovali na testoch rakiet a obchodovali s raketovým materiálom. Predpokladá sa, že severokórejský Nodong je základom pakistanských rakiet Ghauri a Pakistan uskutočnil niekoľko testov Nodong-u. Obdobie vývoja Nodongu je takmer identické s vývojom iránskeho Šahaabu – 3, obe krajiny spolupracovali na ich vývoji a zdokonaľovaní (Bermudez 1999).

Raketový program KĽDR vzbudil pozornosť opäť v apríli 2009. Správy o možnom teste severokórejskej rakety sa začali objavovať už na začiatku roka, kedy bol zaznamenaný pohyb v zariadeniach na odpaľovanie medzikontinentálnych balistických rakiet Kumčangri. Dohady boli potvrdené 5. apríla 2009, kedy Severná Kórea úspešne testovala raketu Täpodong-2. Podľa tvrdení predstaviteľov režimu sa jej úspešne podarilo umiestniť na obežnú dráhu družicu, tieto správy však zatiaľ neboli nikým potvrdené ani vyvrátené.

Rozvoj raketového programu, resp. testovacia fáza balistických rakiet dlhého doletu, opäť začala v roku 2012. Pravdepodobne v dôsledku vnútropolitických zmien, ktoré prebiehali v KĽDR. V apríli testovala KĽDR raketu Unha-3, ktorá mala vyniesť na obežnú dráhu družicu, test však zlyhal. Podaril sa v decembri toho roku, kedy KĽDR umiestnila na obežnú dráhu meteorologický satelit.

V septembri 2016 testovala KĽDR raketu *Musudan* s odhadovaným doletom 2,5 – 4 000 km. Ďalší typ rakety bola z ponorky odpaľovaná balistická raketa *Pukkuksong-1* (KN-11) s doletom 1 200 km. Vo februári 2017 KĽDR testovala raketu

Pukukukson-2 (KN-15) ktorej odhadovaný dolet je 2 000 km. Následne v apríli raketu typu Scud (KN-17) ktorá je Anti-Ship (Panda 2017). Popri tom v priebehu apríla, mája, augusta a septembra testovala KĽDR raketu Hwasong-12 s odhadovaným doletom 4 000 km. Kým prvé dva testy zlyhali, posledné dva boli úspešné. K tomu pridali úspešný test medzikontinentálnej balistickej rakety Hwasong-14 (KN-20), ktorá pri plnej funkčnosti môže mať dolet 10 000 km (Schilling 2017a). Posledný test, medzikontinentálnej balistickej rakety sa konal v novembri 2017, testovaná bola raketa Hwasong-15 (KN-22) s odhadovaným doletom od 8,5 – 13 000 km.

V priebehu posledného roku (2019) sa KĽDR vrátila k testom rakiet, prevažne krátkého doletu, resp. rakiet odpaľovaných z ponorky. Súčasná americká administratíva nevníma tieto testy ako hrozbu. Prirodzene, testy vyvolali nevôľu a obavy u severokórejských susedov.

5 ZÁVER

Od roku 2018 došlo v severokórejskej zahraničnej politike k pomerne významnej zmene. Kim Čong-un vo svojom novoročnom prejavy vyjadril ochotu stretnúť sa s kýmkoľvek, kto má dobré úmysly s vývojom Kórejského polostrova. To otvorilo cestu tomu, čo viacerí analytici označujú ako diplomatická ofenzíva. Kim sa po 7 rokoch od svojho nástupu do pozície vodcu po prvý krát stretol s najvyššími predstaviteľmi iných štátov, dokonca vycestoval mimo územia KĽDR. Jeho stretnutia s juhokórejským prezidentom Mun Džä-inom otvorilo cestu ďalšiemu rozvoju v bilaterálnych vzťahoch. Napriek bezprecedentnej vojenskej dohode podpísanej na jeseň 2018 v Pchjongjangu sa v poslednom roku medzikórejské vzťahy ochladili.

Päť stretnutí s čínskym prezidentom Si Ťinpingom mali za následok obnovu vzťahov medzi KĽDR a Čínou, zvýšenie výmen medzi predstaviteľmi vlád ale i obyvateľmi. Čína čiastočne prestala uplatňovať sankcie uvalené BR OSN. Rovnako, summit s ruským prezidentom Vladimirom Putinom mal za následok oživenie bilaterálnych vzťahov na oficiálnej úrovni a návrat niektorých severokórejských pracovníkov do Ruska.

Následovanejším z Kimových stretnutí boli dve stretnutia s americkým prezidentom Donaldom Trumpom. Prvý summit priniesol relatívne vágnu deklaráciu, ktorú obaja politici podpísali a ktorá primárne riešila bilaterálne vzťahy. Druhý summit skončil predčasne potom, ako prezident Donald Trump zo stretnutia odišiel. Podľa dostupných informácií USA žiadali úplné jadrové odzbrojenie, ktorým podmienili akúkoľvek diskusiu o zmiernení sankcií.

Napriek tomu, že Kim Čong-un na stretnutí s každým prezidentom potvrdil záväzok denuklearizácie, je zrejmé, že vnímanie tohto pojmu sa u jednotlivých účastníkov líši. USA a Južná Kórea, ale v podstate aj Čína a Rusko, predpokladajú úplné odstránenie jadrového programu, vrátane už vyrobených hlavíc. KĽDR, podľa

všetkých analýz, počíta s tým, že sa denuklearizácia bude týkať len ďalšieho vývoja programu. Je málo pravdepodobné, že by sa Severná Kórea vzdala svojho jadrového programu. Dôvod, pre ktorý začala s jeho rozvojom, stále existuje. Ani možnosť podpisu mierovej zmluvy s USA nemusí garantovať, že by v budúcnosti americké administratívy nezvažovali vojenské riešenie severokórejskej otázky. To je skutočnosť, ktorú si Kim Čong-un, ktorý je de facto na začiatku svojej vlády, nemôže dovoliť riskovať.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. ATOMIC ARCHIVE (2005): DPRK Foreign Minister on Its Stand to Suspend Its Participation in Six-party Talks for Indefinite Period. [Online.] In: *Atomic Archive*, 2005. Dostupné na internete: <<http://www.atomicarchive.com/Reports/Northkorea/DPRKstatement05.shtml>>.
2. BERMUDEZ, J. S. (1999): A History of Ballistic Missile Development in the DPRK. [Online.] In: *Monterey Institute of International Studies. Center for Nonproliferation Studies Occasional Paper No. 2*, 1999. Dostupné na internete: <<http://www.nonproliferation.org/wp-content/uploads/2016/09/op2.pdf>>.
3. BUZO, A. (2003): *Partyzánská dynastie. Politika a vedení Severní Koreje*. Praha: BB Art, 343 s. ISBN 80-7341-118-0.
4. CAPRIOLI, M., TRUMBORE, P. F. (2003): Identifying 'Rogue' States and Testing their Interstate Conflict Behavior. In *European Journal of International Relations*, 2003, 9, 3. pp. 377-406.
5. CNS (2006): Special Report on North Korean Ballistic Missile Capabilities. [Online.] In: *Center for Nonproliferation Studies, Monterey Institute of International Studies*, 2006. Dostupné na internete: <<http://nautilus.org/wp-content/uploads/2011/12/0623.pdf>>.
6. EHRHARDT, G. (2003): The Berlin Accords and Multilateral Engagement with North Korea. In: *Korean Journal of Defense Analysis*, 2003, 15, 2. pp. 177-198.
7. FRANK, R. (2018): Kim Jong Un's 2018 New Year Speech: Self-Confidence after a tough year. [Online.] In: *38North.org*, 2018. Dostupné na internete: <<https://www.38north.org/2018/01/rfrank010318/>>.
8. GLOBAL SECURITY (2018): North Korea Missiles. [Online.] In: *Global Security*, 2018. Dostupné na internete: <<http://www.globalsecurity.org/wmd/world/dprk/missile.htm>>.
9. CHEON, S. (2013): The Kim Jong-un Regime's „Byungjin“ (Paralled Development) Policy of Economy and Nuclear Weapons and the 'April 1st Nuclearization Law' [Online.]: In: *Korean Institute for National Unification*

- Online Series* CO 13-11, 2013. Dostupné na internete: <<http://www.kinu.or.kr/pyxis-api/1/digital-files/b150d4ac-0f1b-420a-b70d-18f3e0aa9972>>.
10. CHOE, S. (2018): „We no longer need“ Nuclear or Missile Tests, North Korean Leader says. [Online.] In: *The New York Times*, 2018. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2018/04/20/world/asia/kim-jong-un-hotline-korea.html>>.
 11. ISOZAKI, A. (2019): North Korea Revamps its Constitution. [Online.] In: *The Diplomat*, 2019. Dostupné na internete: <<https://thediplomat.com/2019/08/north-korea-revamps-its-constitution/>>.
 12. LEE, G. (2003): The Political Philosophy of Juche. In: *Stanford Journal of East Asian Affairs*, 2003, 3, 1. pp. 105-112.
 13. NIKITIN, M. B. D. (2016): North Korea's January 6, 2016, nuclear test. [Online.] In: *CRS Insight*, 2016. Dostupné na internete: <<https://fas.org/srgp/crs/nuke/IN10428.pdf>>.
 14. NORTH, 38 (2017): Sixth Nuclear Test Detected at Punggye-ri, Declared to be Hydrogen Bomb. (2017) [Online.] In: *38North.org*, 2017. Dostupné na internete: <<https://www.38north.org/2017/09/nuke090317/>>.
 15. PANDA, A. (2017): Is North Korea working toward a ‚carrier-killer‘ anti-ship ballistic missile? [Online.] In: *The Diplomat*, 2017. Dostupné na internete: <<https://thediplomat.com/2017/04/is-north-korea-working-toward-a-carrier-killer-anti-ship-ballistic-missile/>>.
 16. PARK, Y. (1999): The Kim Jong-il Regime: Structure, Policies, and Perception. In *East Asian Review*, 1999, 11, 4.
 17. PIKSTON, D. – SAUNDERS, P. (2003): Seeing North Korea Clearly. In *Survival*. 2003, 45, 3, pp. 79-102.
 18. PRICHARD, CH. (2007): *Failed Diplomacy. The tragic story of how North Korea got the bomb*. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2007. ISBN 978-0-8157-7200-2.
 19. ROY, D. (1994): North Korea and the ‚Madman‘ Theory. In *Security Dialogue*, 1994, 25, 3, pp. 307-316.
 20. SHIN, G. W. – CHANG, P. Y. (2004): The Politics of Nationalism in U.S.-Korean Relations. In *Asian Perspective*, 2004, 28, 4, pp. 119-145.
 21. SCHILLING, J. (2017a): North Korea Finally Test an ICBM. [Online.] In: *38North.org*, 2017. Dostupné na internete: <<https://www.38north.org/2017/07/jschilling070517/>>.
 22. SCHILLING, J. (2017b): What next for North Korea's ICBM? [Online.] In: *38North.org*, 2017. Dostupné na internete: <<https://www.38north.org/2017/08/jschilling080117/>>.

23. SMITH, D. D. (2006): *Deterring America: Rogue States and the Proliferation of Weapons of Mass Destruction*. Cambridge : Cambridge University Press. 197 s. ISBN 978-0521683135.
24. SMITH, H. (2000): Bad, mad, sad or ractional actor? Why 'securitization' paradigm makes poor policy analysis of north Korea. In *International Affairs*, 2000, 76, 3. pp. 593-617.
25. SOONG, H. K. – MOON, Ch. (eds.) (2001): *Understanding Korean Politics*. New York: State University of New York Press, 366 s. ISBN 0-7914-4889-4.
26. WEB ARCHIVE (2006): DPRK Successfully Conducts Underground Nuclear Test. [Online.] In: *Web Archive*, 2006. Dostupné na internete: <<https://web.archive.org/web/20061026061534/http://www.kcna.co.jp/item/2006/200610/news10/10.htm>>.

Medzinárodné vzťahy Journal of International Relations

4/2019

Ročník XVII

Volume XVII

Medzinárodné vzťahy

Vedecký časopis pre medzinárodné politické, ekonomické, kultúrne a právne vzťahy Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, ročník XVII, 4/2019.

Hlavná redaktorka / Editor in-chief
Ľudmila LIPKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovakia

Redakčná rada / Editorial board

Md. Nasrudin Bin Md. AKHIR

Doreen BEKKER

Alexandru BURIAN

Eva CIHELKOVÁ

Alan V. DEARDORFF

Attila FÁBIÁN

Tatiana FILOSOFOVA

François GEMENNE

Otmar HÓLL

Edward H. HUIJBENS

María Teresa INFANTE

Caffi Siri Rohaini Binti KASSIM

LI Hsi-Mei

Klavdij LOGOŽAR

Stanislav MRÁZ

Rebecca NEUMANN

Jan OSTOJ

Hakan G. SICAKKAN

Karol SORBY

František ŠKVRNDA

Pavel ŠTURMA

Chong-Ko Peter TZOU

Harun UÇAK

Jolita VVEINHARDT

University of Malaya, Malaysia

Rhodes University, South Africa

Moldavian Association of International Law, Moldova

Pan-European University, Slovakia

University of Michigan-Ann Arbor, USA

University of West Hungary, Hungary

NRU Higher School of Economics, Russia

University of Liège, Belgium

University of Vienna, Austria

University of Akureyri, Iceland

University of Chile, Chile

University of Malaya, Malaysia

Chinese Culture University, Taiwan

University of Maribor, Slovenia

College Danubius, Slovakia

University of Wisconsin-Milwaukee, USA

Bielsko-Biala School of Finance and Law, Poland

University of Bergen, Norway

University of Economics in Bratislava, Slovakia

University of Economics in Bratislava, Slovakia

Charles University in Prague, Czech Republic

Tamkang University, Taiwan

Alanya Alaaddin Keykubat University, Turkey

Vytautas Magnus University, Lithuania

Výkonný redaktor / Managing editor
Mykhaylo KUNYCHKA

University of Economics in Bratislava, Slovakia

Časopis je zaregistrovaný na Ministerstve kultúry
Slovenskej republiky EV 4785/13.
ISSN 1336-1562 (tlačené vydanie / print)
ISSN 1339-2751 (online)